

Peter Jambrek

ODNOS SLOVENCEV DO ŠTIRIH RAZVOJNIH SILNIC IN VREDNOT: DO PARTIJE IN DRŽAVE, DO SVOBODE IN OKOLJA

V tej nalogi nosilec raziskave in avtor analizira podatke, ki so bili zbrani z javno-mnenjsko anketo vzorca slovenske populacije junija leta 1986 ter na podlagi teoretičnega modela, ki ga je predhodno sam izdelal za znanstveni projekt o "Socialni strukturi sodobne slovenske družbe." Podatke je dal na razpolago za pričujočo analizo in interpretacijo omenjeni projekt.

V tem poročilu so kot explanandum obravnavane zlasti odvisne variable razvojno-ideološke politične kulture slovencev, in sicer: partijska ideološka orientacija, liberalno-tehnokratska orientacija, etatično-egalitarna orientacija ter postindustrijska oziroma ekološka orientacija. V regresijskih modelih se te štiri razsežnosti politične kulture pojavljajo v vlogi odvisnih variabel, ki jih pojasnjujemo z variablami razrednega in slojevskega položaja respondenta.

Ugotovili smo, da partijsko ideološko orientacijo pogojuje (pozitivno) zlasti politična moč respondenta, njegovo zaupanje v politične inštitucije, etika dela ter (negativno) cerkvena religioznost. Liberalno-tehnokratska orientacija je pogojena (negativno) z zaupanjem v stratifikacijski sistem in (pozitivno) z avtoritarnostjo; etatična (negativno) z izobrazbo in poklicnim položajem ter z vrsto osebnih atributov, asociacije med ekološko orientacijo in variablami razrednega položaja in osebnostnih potez pa so zelo šibke oziroma nepomembne.

In this research the author analyses data collected by an opinion survey of a sample of the Slovene population which was carried out in June 1986.

In this report the focus was mainly upon the dependent variables of political culture. These are: the party ideological orientation, liberal technocratic orientation, statist-egalitarian orientation, and postindustrial-ecological orientation. In the regression models these four dimensions of the Slovenian political culture take the role of dependent variables to be explained by the independent variables of class and social position of the respondent.

It was found that the party ideological orientation is (positively) determined by the political power of the respondent, by his/her political trust, intrinsic evaluation of work and (negatively) by church religiosity. Liberal-technocratic orientation is produced by the distrust in the stratification system and (positively) by authoritarianism. Statist orientation is associated with low education and occupational position and with a number of personality traits. Regression coefficients, however, of the ecological / post-industrial orientation, are all weak and non-significant statistically.

javno mnenje, socialna struktura, ideološka orientacija, Slovenci, stratifikacija

Pričujoča razprava je motivirana teoretično, v preliminarnem pomenu. Njen namen ni toliko izčrpnje prikazati razmerja med posameznimi izbranimi variablami socialne strukture in družbene zavesti v Sloveniji. Nasprotno, podatki želijo širok, tokrat uvodni pogled na odnose med nekaterimi razsežnostmi socialnega in kulturnega sistema, kakršnega bo razkrila empirična analiza mesta osebe v (a) sistemu distribucije dobrin in položajev, (b) v kulturnem sistemu distribucije simbolnih vrednosti, (c) analiza kognitivnega odnosa osebe do sistema ("zaupanje v sistem", "razredna zavest") ter (d) v normativno-akcijskem odnosu (v "ideološko-političnih orientacijah") do sistema.

Z drugimi besedami povedano, raziskal bom odnose med (a) položaji osebe v stratifikacijskem sistemu, (b) njenimi osebnostnimi vrednotami, (c) strukturo percepcij

in evaluaciji stratifikacijskega in političnega sistema, in (d) razvojnimi ideološkimi orientacijami.

Končni eksplanandum raziskave so ideološke orientacije, s katerih lahko sklepamo na predvidljiva politična ravnanja individualnih in kolektivnih subjektov v sistemih socialne akcije.

Pričujoča študija se opira na sociološka opazovanja, zbrana in urejena na podlagi javnomnenjske ankete reprezentativnega in slučajnega vzorca slovenskega prebivalstva. Anketiranje je bilo izvedeno junija in julija 1986, osnovni vzorec pa je obsegal 2056 oseb v starosti od 18 do 70 let. Ta anketa je metodološki instrument, ki operacionalizira kompleksni teoretični model raziskovalnega projekta "Razredna bit sodobne jugoslovanske družbe in delovanje Zveze komunistov Jugoslavije".

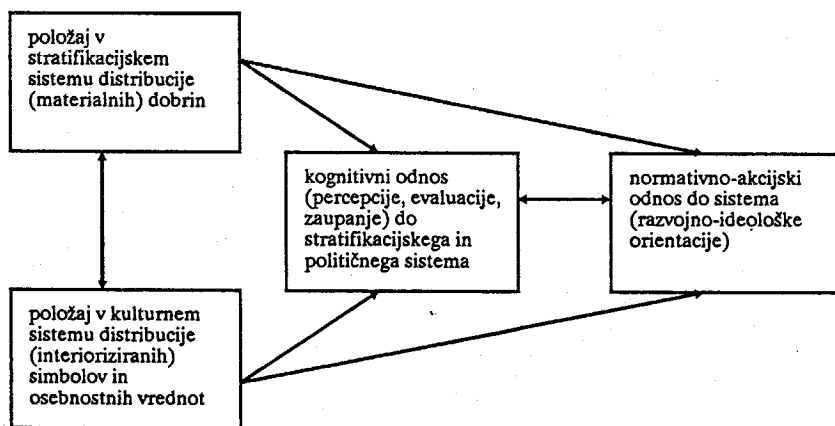
Inštitucionalna nosilca projekta sta Raziskovalni inštitut Fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo in Center za družbene raziskave pri Predsedstvu Centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije.

Projekt vodi raziskovalna skupina v sestavi: Slobodan Bosnić, Vlado Cvetičanin, Petre Georgievski, Vladimir Goati, Peter Jambreč, Vladimir Obradović, Miroslav Pečujlić, Stane Saksida, Vladimir Sultanović, Ivan Šiber in Niko Toš (vodja raziskovalne skupine). Teoretično-metodološki model raziskave je izdelala delovna skupina v sestavi Slobodan Bosnić, Vladimir Goati, Peter Jambreč (vodja delovne skupine), Vlado Obradović, Ivan Šiber in Niko Toš. Popolnejše informacije o projektu vsebujejo naslednje publikacije: Projekat naučnog istraživanja (1985), Jambreč (1987), Socialna struktura sodobne slovenske družbe, vprašalnik (1986), in Jambreč, Kozmik in Hafner-Fink (1988).

1. Teoretični model razmerij med določili sistema družbene akcije

V nadaljevanju tega članka opisujem izbor in konstrukcijo variable, ki predstavljajo vsakega od štirih osnovnih raziskovanih razsežnosti socialnega sistema, ter njihova hipotetična vzročno-posledična razmerja. Grafikon 1 prikazuje celoviti teoretični model razmerij med determinantami sistema socialne akcije.

Grafikon 1: Teoretični model razmerij med determinantami sistema socialne akcije

Položaj osebe v stratifikacijskem (a) in v kulturnem (b) sistemu imajo časovno prednost in zato iz dveh razlogov status neodvisne variable ("proizvajalcev", "pogojev") v razmerju do subjektivne strukture percepcij in evaluacij obeh sistemov. Prvič, položaja osebe v stratifikacijskem in v kulturnem sistemu sta v pretežni meri pripisana.

Dosedanje raziskave v svetu in pri nas (Lazić, 1987) dokazujejo, da so položaji v distribuciji materialnih dobrin, izobrazbe in politične moči medgeneracijsko podedovani, z izjemo manjšega deleža cirkularne ali neto mobilnosti, ki je posledica individualno pogojenih vzponov in padcev v stratifikacijski hierarhiji. Vrednostne orientacije osebe do religije, dela, naroda ali socialne avtoritete pa so predvsem proizvodi primarne socializacije v družini in v šoli.

In drugič, domnevam, da so percepcije in vrednostne ocene stratifikacijskega in političnega okolja osebe predvsem proizvodi njenga objektivnega položaja ter predhodno interioriziranih vrednot, v manjši meri pa so rezultati primarne razredne in politične socializacije.

Glede na domnevo o dednosti stratifikacijskega položaja in osebnostnih vrednot, štejem, da sta oba niza spremenljivk cirkularno povezana, da je njun vpliv recipročen, oziroma, da je njuno vzajemno razmerje posledica delovanja medgeneracijskih, tradicionalnih homeostatičnih mehanizmov. Šele specifične kombinacije vplivov razrednega položaja, primarne vrednostne socializacije, razredne zavesti in političnega zaupanja v opisovanem teoretičnem modelu hipotetično pojasnjujejo normativno akcijski odnos osebe do sistema, kakor se kaže v konkretnih razvojno-ideoloških in politično-programskih orientacijah.

2. Faktorska struktura razvojnih orientacij

Šele po predhodni teoretični razmejitvi štirih osnovnih nizov variabel je bila izvedena statistična analiza konfiguracije in grupiranja variabel v posebne "faktorje", "dimenzije" ali "sindrome", torej ex post teoretično interpretirane statistične konstrukte faktor-ske analize.

Faktorska analiza je razkrila tak vzorec razmerij med osnovnimi variablami, ki omogoča "preureditev" in "skrčenje" podatkov na manjši niz "komponent", v našem primeru štirih statistično pomembnih faktorjev. (Tabela 1) Ali pa je te statistične konstrukte možno tudi teoretično pojasniti, interpretirati? Moj odgovor je pritrdilen.

Prvi faktor, ki pojasnjuje največ (skoraj 15%) skupne variance modela, sem na kratko označil s "partijskim". Gre za grozd ideoloških orientacij, katerih vsebina je pozitivni odnos do vodilne politične vloge Zveze komunistov ter do njene monopolne vloge v razmerju do drugih političnih organizacij. Zvezi komunistov je pripisana tudi progresivna družbena funkcija. Na zgornje izraze partijske lojalnosti se vežeta še prepričanji o avantgardni zgodovinski vlogi delavskega razreda ter militantnost do "drugače mislečih" s fundamentalističnih ideoloških izhodišč. Ta niz političnih prepričanj je seveda tudi empirično in teoretično razpoznaven kot "dogmatski marksizem", "boljševizem", "historični materializem", "leninizem". Predstavlja torej konzervativno jedro ideološkega programa vladajočega političnega režima. Gre za izrazito ideološko, mitološko, politično religiozno simboliko, ki je v funkciji legitimizacije konkretne, parcialne politične in razredne formacije - Zveze komunistov.

Naslednji statistično le malo šibkejši (skoraj 11% pojasnjene variance) faktorski vzorec je prejšnjemu diametralno nasproten. Gre za sklop prepričanj o družbenem pomenu podjetniške in individualne svobode, strokovnega znanja in nagrajevanja glede na sposobnost, delo in uspeh.

Tudi ta sklop je praktično, teoretično in ideološko razpoznaven: kot "liberalizem", "tehnokratizem", "meritokratizem", katerega podlaga je lojalnost do gospodarske in politične demokracije, ob spoštovanju temeljnih pravic človeka in državljana.

Skoraj enako statistično težo (10% pojasnjene variance) je dobil v našem faktor-skem modelu sindrom "avtoritarne modernizacije". Nosilna variabla tega sklopa je vera v državno oblast, v centralizacijo odločanja, politično avtoritarnost. Prav tako pomembna je z zgornjo asociirana egalitaristična orientacija, "ekonomsko-socialna uravnilovka", prepričanje v razvojno funkcijo industrializma ter nezaupanje v prav tako funkcijo manj izobraženih slojev oziroma "delavskega razreda".

Tudi ta ideološko-razvojni sindrom je teoretično znan in interpretabilen. Gre za model "avtoritarne politične mobilizacije", "etatizma" in "centralizma" v razvojni funkciji

industrializma kot najpomembnejše razsežnosti modernizacije ter seveda za oblastno prerazdeljevanje sredstev v funkciji uravnalovke. Ta faktor torej tudi statistično verificira znano hipotezo o koaliciji med avtoritarno-modernizacijskimi vizijami političnih elit in egalitarnimi interesi množic.

Tabela 1: Faktorska struktura razvojnih orientacij

Orientacije	Faktorji			
	avtoritarno -egalitarni	partijski	liberalno -tehnološki	ekološki
-nuklearna razvojna orientacija				-.64
-antinuklearna ekološka zavest				+.54
-antipopulacijska orientacija				+.53
-reciklaža surovin				+.48
-elitizem - anti-egalitarizem			+.68	
-liberalizem			+.65	
-tehnokratizem			+.60	
-zveza komunistov kot oblast		.75		
-Zveza komunistov kot avantgarda		.68		
-politični monopol ZK		.67		
-ideološka avtoritarnost		.56		
-delavski razred kot avantgarda		.53		
-etatizem				
centralizem	.72			
-egalitarizem	.70			
-industrializem	.46			
-antidelavski elitizem	.42			

Četrto, po statističnem pomenu najšibkejšo komponento faktorkega modela predstavlja "zeleni" razvojni program, ki je antinuklearen in antipolucijski - s poudarkom na varčnosti pri uporabi surovin ("reciklaža"). Na to ekološko "post-industrijsko" kristalizacijsko jedro se veže še pozitivni odnos do kontrole oziroma omejevanja rojstev.

Zdi se nam, da prikazani faktorski model precej zanesljivo odraža ideološko strukturo slovenskega javnega mnenja. Njegovo notranje diferencirano, pluralno zgradbo iz

deloma ko-eksistirajočih, deloma pa polarno nasprotnih ideoloških orientacij "boljševizma", "težkega industrializma", "liberalizma" in "post-industrializma".

Na podlagi korelacijske matrice štirih faktorjev lahko domnevamo o obstoju dveh polarnih parov ideoloških orientacij: "Partijsko-ideološki" nasprotuje "liberalno-podjetniški" (koeficient korelacije med obema faktorjema = -0.15); "liberalno-podjetniška se (močno) izključuje s post-industrijsko-ekološko (faktorska korelacija = -0.22), ter šibko z etatično-industrijsko (faktorska korelacija = -0.06).

V skladu z našim pričakovanjem je negativna zveza med "boljševiškim" in "liberalnim" programom. Teoretično povsem pričljivo je seveda tudi izrazito nasprotje med "liberalno podjetniško" in "ekološko" orientacijo - čeprav bi glede na aktualne procese ideološke diferenciacije v Sloveniji morda lahko pričakovali koalicijo med liberalno in ekološko razvojno usmeritvijo na eni strani, ter med partijsko in etatično na drugi. Ti dve "koaliciji" pa je ovrgla analiza njune statistične (dis)asociacije.

Morda pa ekološka zavest pomeni vzpon nekega novega kolektivizma, občutka za preživetje skupnosti, ki je po eni strani v nasprotju z liberalno-individualističnim in podjetniškim ciljem, po drugi pa ni "v nobeni zvezi" z dvema etabliranima kolektivizmom, partijsko ideološkim ter državno-industrijskim.

3. Determinantne partijske ideološke orientacije

Za merilo odvisne ideološke variable "partijnosti" (partijske lojalnosti, pravovernosti, avantgardizma...) bi lahko vzeli faktorsko vrednost respondenta kot sintetični statistični odraz osnovnih variabel, ki sestavljajo ta faktor. Te pa so indeksi oblastne, monopolne in avantgardne vloge Zveze komunistov, idejne militantnosti, ter avantgardnosti delavskega razreda. Lahko pa se odločimo za izbor ene od teh izvernih faktorskih komponent, tiste, ki je po možnosti hkrati značilni teoretični predstavnik faktorske dimenzije, in je tudi statistično z njo najmočneje povezana. Vsaka od obeh metodoloških opcij ima svoje prednosti in pomanjkljivosti. Če se odločimo za izbor "faktorskega skora" ("factor score") kot sintetičnega merila faktorske dimenzije, dobimo novo statistično konstruirano variabla, ki po eni strani vsebuje vse prvotne in teoretično že definirane prvine, po drugi strani pa se v novem konstrukt porazgubi interpretacijska vrednost konkretnih dimenzij. Težko je tudi oceniti konceptualno koherentnost in razvidnost novega konstrukta, to je respondentu na novo pripisane faktorske vrednosti. Če pa se po drugi strani odločimo za izbor ene ali več izvernih variabel - faktorskih komponent, pa se porazgubijo statistični "vložki" vseh drugih, ohranimo pa njeno (njihovo) konkretno interpretacijsko moč.

V tej fazi raziskave sem se odločil za izbor konkretnih reprezentantov faktorja. To pa pomeni, da se bo razlaga vezala neposredno na ustrezno originalno variabla, oziroma indeks, sočasno in pogojno pa bom sklepal, da determinizmi, ki vplivajo v tem posebnem primeru, delujejo tudi znotraj ustreznega faktorskega prostora v celoti, seveda v omejenem obsegu ter morda manj izrazito.

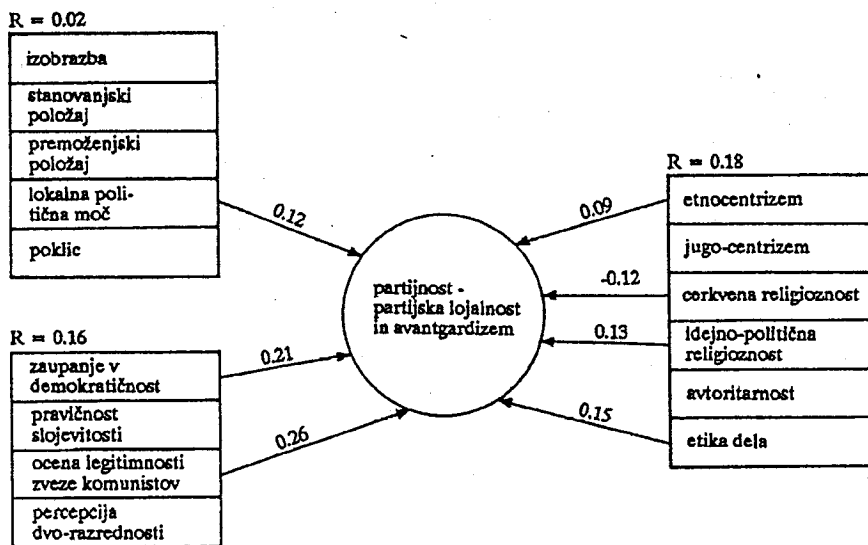
V primeru obče dimenzije "partijnosti" sem za reprezentanta faktorja izbral indeks "pozitivnega odnosa do vodilne vloge Zveze komunistov v družbi" (ZKOBLAST), ki najmočneje korelira s faktorsko vrednostjo. V faktorski strukturi matrici dosega korelacija med ZKOBLAST in faktorjem partijnosti vrednost 0.75 , kar pomeni, da ta faktor pojasnjuje $(0,75)^2$ variance variable. Tudi konceptualno je indeks "vodilne vloge Zveze komunistov" nedvomno v središču teoretične definicije ustrezne ideološke dimenzije.

Po tem uvodnem in metodološko površnem - približnem opisu izbora odvisne variable si lahko ogledamo rezultate analize (tabela 2).

Samo ena stratifikacijska variabla statistično pomembno vpliva na lojalnost čo partijske ideologije. To je (predvidljivo) politični status osebe. Boljše determinantne te ideološke orientacije pa so posebnostne poteze in vrednote. Od šestih vzajemno kontroliranih osebnostnih atributov, ki jih štejemo za nasledke primarne kulturne in politič-

ne socializacije, izvajajo štirje neodvisen vpliv na intenziteto partijske vezanosti. Slednja je pozitivno asociirana z etiko dela, "civilno religijo" in nacionalno vezanostjo, ter negativno s tradicionalno vernostjo. Partijsko ideološko pripadnost torej močneje kot statusno - razredni položaj (z izjemo njegove politične razsežnosti) determinirajo "mehkejša" variable kulturno-politične socializacije. Partijsko politično kulturo opredeljuje torej centralni sindrom njene tradicionalne ideologije, ter manj intenzivno občutene, obrobnejše in spremljajoče idejne prvine etnocentrizma, ateizma in delo-centrizma ("etika dela").

Tabela 2: Družbeno-sistemske determinante partijsko-ideološke vezanosti

Partijska orientacija izrazito sovпада z nekritičnim odnosom do lastne organizacije in do demokratske uspešnosti vsega političnega sistema.

V povzetku torej lahko rečem, da partijska idejno-politična kultura ni pogojena s socialno-ekonomskimi razsežnostmi individualnega razrednega položaja, ampak je omejena na politično stratifikacijo družbe.

Iz preliminarne analize je razvidno, da je partijska vezanost najmočnejša pri direktorjih in funkcionarjih; nekoliko izrazitejša pa je pri delovodskih poklicih. Ostali poklicni sloji izkazujejo približno povprečne vrednosti, razen kmetov in obrtnikov, ki (predvidljivo) odstopajo navzdol.

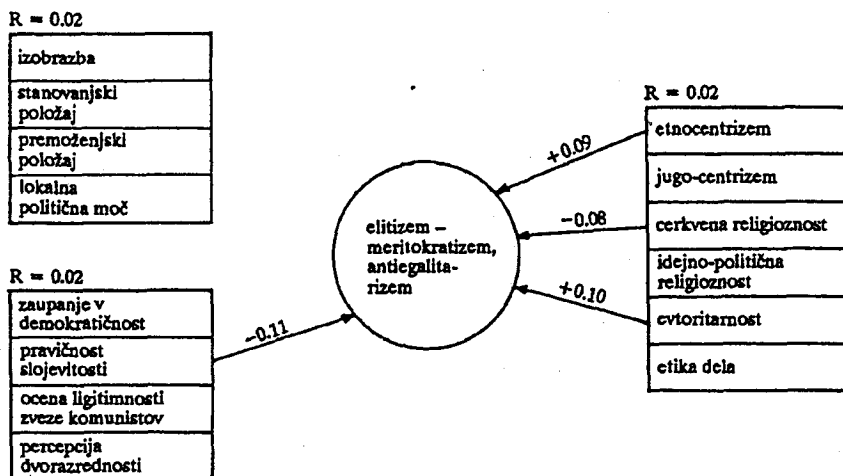
Nadalje je to izrazito "status quo" ideologije, ki jo označuje zaupanje in nekritičnost do političnega sistema. Diferencirana je seveda od simbolnega prostora, ki ga obvladuje cerkvena religioznost, povezana pa je z vrednostnima sistemoma naroda in dela.

4. Sistemske determinante liberalno-tehnokratske orientacije

Od treh indeksov, ki tvorijo faktor liberalno-tehnokratske idejne orientacije sem z regresijskimi modeli analiziral dva: "liberalizem" in "elitizem" (oziroma "antiegalarizem").

"Elitizem" je statistično najboljši prediktor factorske dimenzije, "liberalizem" pa je najbližji njegovi teoretični formulaciji.

Tabela 3: Družbeno-sistemske determinante meritokratizma-elitizma

"Elitizem", katerega konceptualni prvini sta anti-egalitarizem in meritokratizem, pa tudi "ideologija enakih šans in neenakih nagrad", ni asociiran z nobeno od štirih osnovnih stratifikacijskih dimenzij, ki so bile vključene v ustrezni regresijski model.

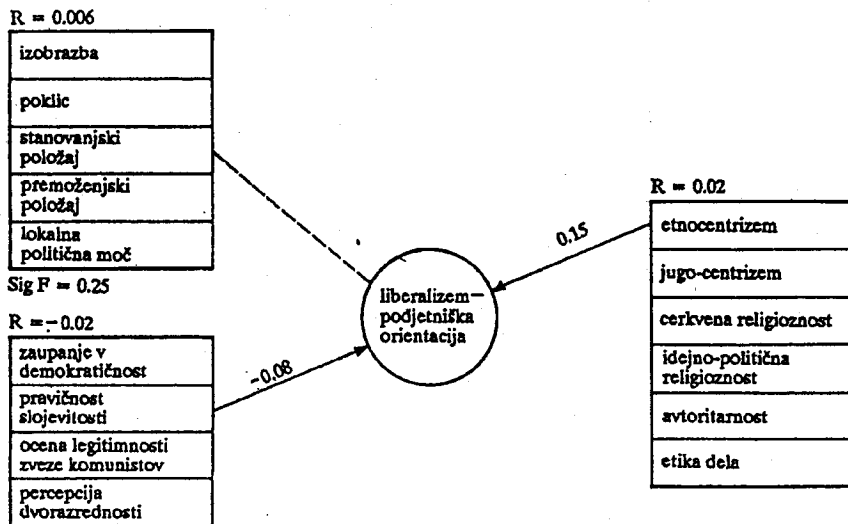
Okoliščina, da je elitizem "enakomerno" prisoten med vsemi sloji slovenske družbe, tako med objektivno privilegiranimi, kot tudi depriviranimi, kaže, da ni le element "lažne zavesti" višjih slojev o samih sebi, da torej ni le oblika njihove racionalizacije lastnega položaja. Nasprotno. Kaže, da je postal tudi ideologija, ki je v funkciji splošno družbene legitimizacije stratifikacijske hierarhije.

Od šestih osebnostnih atributov so z "antiegalitarizmom" povezani v okviru regresijskega modela trije, in sicer: pozitivno in sorazmerno šibko etnocentrizem in avtoritarnost, negativno (tudi šibko) pa tradicionalna religioznost (Tabela 3). Močna prvina religioznih vrednot v slovenskem kulturnem prostoru je seveda egalizem in zato ustrezni empirični isledek ne preseneča. Tudi avtoritarnost in elitizem sta mnenjsko in vedenjsko kompatibilna. Kaže, da je "filozofija enakih možnosti" in individualne uspešnosti na osnovi kompetitivnosti postala sestavina nacionalne zavesti, morda celo identitete Slovencev - kot bi lahko sklepali na osnovi ustrezne pozitivne asociacije med etnocentrizmom in elitizmom.

Kako pa naj interpretiramo negativno zvezo med percepcijo pravičnosti stratifikacije in antiegalitarno vrednostno orientacijo? V tem primeru se zdi, da rezultat analize daje osnovo za formulacijo hipoteze o odvisnosti percepcije od vrednostnega standarda: čim intenzivneje je respondent interioriziral meritokratske standarde socialne promocije, tem strožje ocenjuje stratifikacijsko realnost samo. Zato negativna zveza med meritokratskimi ideali na eni strani, ter stopnjo (posledične) kritičnosti na drugi strani.

Indeks "liberalizma" tvori indikatorja zavzemanja za individualno svobodo in za samostojnost delovnih organizacij. Povprečna vrednost indeksa za vzorec slovenske populacije zavzema srednje mesto v nizu petih idejno-razvojnih vizij. Največ "točk" dobiva "partijnost", ki ji sledi "politična avtoritarnost", šele na tretjem mestu je "liberalizem" ki mu sledita "egalitarizem" in "ekološka orientacija" (predhodna analiza).

Tabela 4: Družbeno-sistemske determinante liberalizma

Najmočnejša je liberalna (lahko bi rekli tudi samoupravna, svobodnjaška) orientacija med političnimi funkcionarji, in proti pričakovanju nizka med direktorji - ti dve, po socialnem položaju in moči najvišji grupaciji predstavljata tudi obe skrajni točki kontinuuma "liberalizma". Ostale poklicne skupine se razvrščajo na vmesnih rangih, v neposredni bližini srednje vrednosti: varianca je nizka (0.70).

Po zgornjem pregledu nominalno razvrščenih podatkov (iz predhodne analize) ne preseneča, da so tudi linearna razmerja liberalizma kot odvisne variable s stratifikacijskimi variablami kot neodvisnimi šibka, oziroma statistično nepomembna.

V regresijskem modelu, ki vključuje kot neodvisne osebnostne karakteristike, je pomembna edinole pozitivna zveza z etnocentrizmom. Vsaj v Sloveniji ima etnocentrizem očitno demokratično, ne pa stereotipno pričakovane agresivno-avtoritarne vsebine. Nacionalna orientacija je torej osvobodilne, ne pa ekspanzivne narave (Tabela 4).

5. Determinante etatično-egalitarne orientacije

Za predstavnika te faktorске dimenzije sem vzel indeksa etatizma - centralizma in egalitarizma. Oba korelirata približno enako močno s faktorško vrednostjo. Industrijem in razvojni avtokratizem sta tudi pomembni, vendar šibkejši komponenti tega faktorja.

Etatizem - centralizem je močnejše prisoten med delavskimi, kmečkimi ter nižjimi uslužbenskimi sloji na eni strani poklicno- stratifikacijske lestvice, ter med političnimi funkcionarji na drugi. Višji uslužbenki sloji, strokovnjaki in direktorji izkazujejo podpoprečne vrednosti na ustreznih lestvici. Intenziteta egalitarizma pa je nekoliko drugače razporejena vzdolž stratifikacijske hierarhije. Njegova asociacija s poklicno lestvico skoraj linearno pada (čim nižji je sloj, tem bolj je egalitarjen) začeni s kmeti, pa vse do obrtnikov, nato pa se pri nižjih uslužbencih spet dvigne, linearno pade do direktorjev ter se vzpne pri sloju funkcionarjev.

Tabela 5: Družbene determinante etatično-egalitarne orientacije

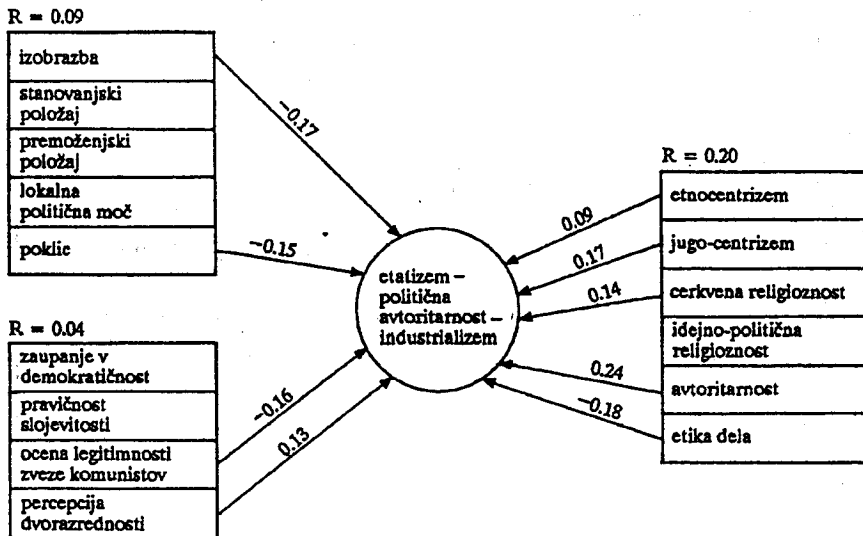
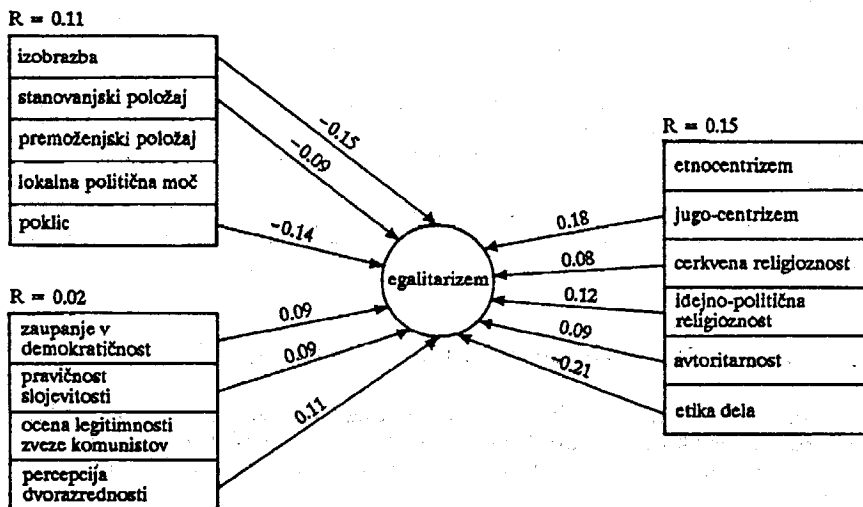

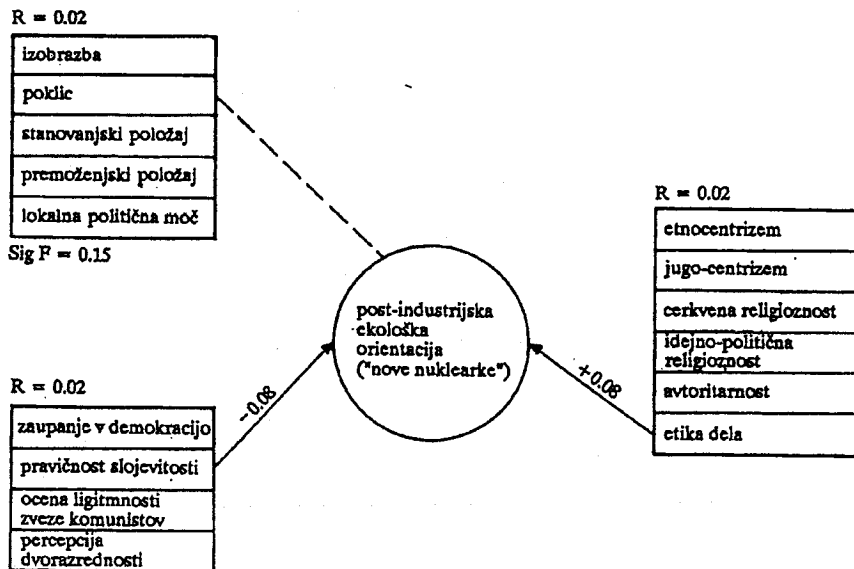
Tabela 6: Determinante egalitarizma

In kaj razkrijeta regresijska modela z etatizmom - centralizmom in egalitarizmom kot odvisnima variablama? Oba sta negativno določena s ključnima stratifikacijskima variablama izobrazbe in poklicnega položaja, samo egalitarizem pa (predvidljivo) tudi s stanovanjskim standardom (Tabeli 5 in 6).

Regresijska analiza, ki predpostavlja linearne povezave med neodvisnimi stratifikacijskimi variablami ter etatizmom - egalitarizmom sama lahko le enostransko potrdi hipotezo o "koaliciji" politične birokracije z depriviranimi statusnimi sloji, katere programska osnova da je politična avtoritarnost in redistributivna logika. Tudi drugo stran hipoteze (o intenziteti te orientacije pri sloju funkcionarjev) pa potrjuje križanje z nominalno variablo poklica (rezultat ustrezne analize je prikazan zgoraj).

Tabela 7: Determinante "post-industrijske" (ekološke) orientacije

Pravkar opisanim razmerjem pa oporeka izsledek o negativni korelaciji med percepcijo legitimnosti Zveze komunistov in etatično orientacijo. Pričakovati se je dalo njeno pozitivno zvezo z dihotomno percepcijo razredne strukture. Kaže, da v tem pogledu kvantitativno prevlada variabla nižjega statusa respondenta, ki določa njegovo manjšo partijsko vezanost. Tudi dvorazredna percepcija pa je, kot vemo, atribut nižjih statusnih slojev.

Vse osebne poteze pomembno opredeljujejo politično avtoritarnost. Čim bolj etnocentrična je oseba in čim bolj jugocentrična, religiozna in osebno avtoritarna je, tem bližje so ji egalitarno-centralistične razvojne usmeritve. Močna pa je njena negativna korelacija z etiko dela. Razumljivo je seveda, da prerazdelitvena logika ni združljiva z vrednotenjem dela, saj je v centraliziranih sistemih praviloma na slabšem tisti, ki proizvaja, in torej tudi daje več, kot tisti, ki delajo manj in slabše.

6. "Post-industrijska" in ekološka orientacija

Razvojna usmeritev "mehkega socializma" in "zelenega programa" predstavlja v regresijski analizi variabla negativnega odnosa do gradenj novih nuklearnih elektrarn. Konceptualno združuje ta indikator prvine ekološke in post-modernizacijske zavesti. V celoti in v povprečju je ustrezna idejno-razvojna orientacija relativno najbolj šibka med slovenskim prebivalstvom v primerjavi z ostalimi tremi. Neizrazite so tudi njene povezave z drugimi raziskovanimi sklopi variabel, s stratifikacijskim, osebnostnim, ter razredno-zavestnim. Statistično zaznavna je le negativna zveza s percepcijo pravičnosti slojevitosti: čim bolj nekritična je oseba do stratifikacijskega sistem, tem nižja oziroma šibkejša je njena ekološka zavest. Pozitivno pa je z njo povezano vrednotenje dela (Tabela 7).

LITERATURA

- Bosnić, Slobodan in drugi, "Projekat naučnog istraživanja: Klasno biće savremenog jugoslovenskog društva i delovanje Saveza komunista Jugoslavije", Ljubljana: RI FSNP, 1985
- Cankar, Ivan, Hlapci in druga dela, v: Izbrana dela, Ljubljana: Cankarjeva založba, 1955, 1957
- Jambreč, Peter, "Klase, poredak i promjene." V: Sociološki susreti, Beograd: JUS, 1987
- Jambreč, Peter, Vera Kozmik in Mitja Hafner-Fink, Priprava ožje datoteke in indeksov za projekt "Klasno biće", Ljubljana: RI FSNP, 1988
- Lazić, Mladen, U susret zatvorenom društvu, Zagreb: Naprijed, 1987
- Lukacs, Georg, Povijest i klasna svijest, Zagreb: Naprijed, 1970
- Nie, Norman H., et al., SPSS, New York: Mc Graw-Hill, 1975
- Popović, Mihajlo, Društveni slojevi i društvena svojest, Beograd: Centar za društvena istraživanja, 1977
- "Socialna struktura sodobne slovenske družbe", vprašalnik, Ljubljana: FSNP, 1986
- Kardelj, Edvard (Sperans), Razvoj slovenskega narodnega vprašanja, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1980